

Konkurentsiseaduse täiendamise seaduse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2022/2560, mis käsitleb siseturгу moonutavaid välisriigi subsideidume (edaspidi *välisriigi subsideidumide määrus* või *määrus*), võimaldab Euroopa Komisjonil (edaspidi *komisjon*) uurida rahalisi toetusi, mida kolmandate riikide ametiasutused on andnud ELis tegutsevatele äriühingutele. Määrusega kehtestati kohustus, et ettevõtjad peavad komisjonile ette teatama riigihankemenetlusest ja koondumisest, kui asjaomane pakkumus või tehing sisaldab kolmanda riigi rahastust ning täidetud on määruses sätestatud rahaline künnis.

Välisriigi subsideidumide määruse põhjenduspunkt 58 sätestab, et liikmesriigid peavad määruse kohaldamisel tegema komisjoniga tulemuslikku koostööd. Seetõttu palus komisjon pärast määruse jõustumist liikmesriikidel määrata riiklikud kontaktpunktid, kes osutaksid vajaduse korral komisjonile määruse rakendamisel abi. Riigihangete valdkonnas määrati Eesti kontaktpunktiks Rahandusministeerium, koondumiste kontrolli kontaktpunkt on Konkurentsiamet. Kontaktpunktid peavad määruse artikli 13 lõike 5 kohaselt esitama komisjoni nõudmise korral talle kogu teabe, mis on vajalik määrusega komisjonile pandud ülesannete täitmiseks. Samuti võidakse kontaktpunktidele paluda osutada komisjonile muud määruse rakendamise seotud abi, näiteks aidata korraldada asjaomase liikmesriigi territooriumil isikute küsitlemist, kui küsitlust ei tehta komisjoni ruumides või telefoni teel või muude elektrooniliste vahendite abil (määruse artikli 13 lõike 7 punkt a); samuti osutada komisjonile abi liikmesriigi territooriumil kontrolli tegemisel ning taotleda vastava kontrolli tegemiseks vajaduse korral abi politseilt (määruse artikli 14 lõige 6) või teha selline kontroll või muu toiming ise (määruse artikli 14 lõiked 6 ja 7).

Eelnõu eesmärk on võimaldada Konkurentsiametil teha komisjoniga eelnimetatud koostööd, kehtestades selleks üldine pädevusnorm.

Kehtivas õiguses asjaomast normi ei ole. Kuigi välisriigi subsideidumide määrus on otsekohalduv, peaks riigisisene õigus siiski ette nägema õigusliku aluse, mille alusel võib Konkurentsiamet teha komisjoniga määruse koondumiste kontrolli osa rakendamisel koostööd.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Justiits- ja Digiministeeriumi õiguspoliitika osakonna intellektuaalse omandi ja konkurentsioiguse talituse nõunik Natalia Mäekivi (5880 6031; natalia.maekivi@justdigi.ee). Eelnõu ja seletuskirja on keeleliselt toimetanud Justiits- ja Digiministeeriumi õiguspoliitika osakonna õigusloome korralduse talituse toimetaja Mari Koik (mari.koik@justdigi.ee).

1.3. Märkused

Eelnõu ei ole seotud muu menetluses oleva eelnõuga.

Eelnõu on seotud Euroopa Liidu õiguse rakendamisega.

Eelnõu ei ole seotud Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammiga.

Eelnõuga muudetakse konkurentsiseaduse redaktsiooni avaldamismärkega RT I, 18.12.2024, 5.

Eelnõu seadusena vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu poolthäälte enamus.

2. Seaduse eesmärk

Eelnõu eesmärk on võimaldada Konkurentsiametil toetada komisjoni välisriigi subsiidiumide määruse rakendamisel koondumiste puhul, kus mõni tehingu osapool on saanud välisriigilt rahalise toetuse.

Välisriigi subsiidiumide määrus võimaldab Euroopa Komisjonil uurida rahalisi toetusi, mida kolmandate riikide ametiasutused on andnud ELis tegutsevatele äriühingutele. Sisuliselt on tegemist sarnase regulatsiooniga sellega, mis on seni kehtinud ELi liikmesriikide antava riigiabi suhtes (n-ö kolmanda riigi abi), kuid erinevalt liikmesriigi antavast riigiabist ei ole välisriigi subsiidiumid üldiselt keelatud, vaid nende mõju hinnatakse juhtumipõhiselt.

Välisriigi subsiidium tähendab kolmanda riigi otsest või kaudset rahastust, mis piirdub ühe või enama äriühingu või tööstusharuga ja annab sellele äriühingule ühtsel turul tegutsemisel põhjendamatu eelise. Välisriigi subsiidiume võidakse anda eri vormis, näiteks võivad selleks olla intressivabad laenud, piiramatud tagatised, kapitalisüstid, maksusoodustused, maksuvähendused, toetused jne. Regulatsiooni vajadus oli tingitud sellest, et sarnaselt ELi liikmesriikide antava riigiabi saajatega võivad ka välisriigi subsiidiumide saajad tõrjuda turult välja subsideerimata ettevõtjad, kahjustada innovatsiooni ning mõjutada negatiivselt tarbekaupade ja -teenuste kvaliteeti ning valikut. Sellise olukorra vältimiseks kehtestab määrus komisjoni jaoks järgmised vahendid:

- a) ettevõtjate komisjonile ette teatamise kohustus **koondumisest**, mis hõlmab välisriigi olulist rahalist toetust ja kui i) omandatava äriühingu käive või ühinevatest äriühingutest vähemalt ühe osapoole käive või ühissettevõtja käive on ELis vähemalt 500 miljonit eurot ning ii) summaarne välismaine rahastus on seejuures vähemalt 50 miljonit eurot (määruse 3. peatükk);
- b) ettevõtjate komisjonile ette teatamise kohustus **riigihankemenetlustest**, kui i) lepingu maksumus on vähemalt 250 miljonit eurot ja ii) pakkumus sisaldab välismaist rahastust summas vähemalt 4 miljonit eurot kolmanda riigi kohta (määruse 4. peatükk);
- c) komisjoni õigus korraldada **uurimine omal algatusel** (*ex officio*), sealhulgas paluda juhtumipõhiselt teatada ka väiksematest koondumistest ja riigihankemenetlustest (määruse 2. peatükk).

Välisriigi subsiidiumide olemusest, nende hindamise protsessist ja komisjoni menetlustest nii koondumise kontrolli kui ka riigihangete valdkonnas saab täpsemalt lugeda välisriigi subsiidiumi määrusest ja selle rakendusmäärusest.

Välisriigi subsiidiumide määruse põhjenduspunkt 58 sätestab, et liikmesriigid peavad määruse kohaldamisel tegema komisjoniga tulemuslikku koostööd, sealhulgas esitama komisjoni nõudmise

korral talle kogu teabe, mis on vajalik määrusega komisjonile pandud ülesannete, samuti osutama komisjonile muud määruse rakendamisega seotud abi. Riigihangete valdkonnas määrati komisjoniga koostöö tegemiseks Eesti kontaktpunktiks Rahandusministeerium, koondumiste kontrolli kontaktpunkt on Konkurentsiamet.

Eelnõu eesmärk on kehtestada Konkurentsiameti volitused määruse rakendamisel. Kohustus teha komisjoniga viimase nõudmisel asjakohast koostööd on olnud nii Konkurentsiameti jaoks koondumiste kontrolli puhul kui ka Rahandusministeeriumi jaoks riigihangete valdkonnas alates nende kontaktpunktideks määramisest otsekohalduv. Kõnesoleva eelnõuga üksnes täpsustatakse Konkurentsiameti pädevust.

Eelnõule ei eelnenud väljatöötamiskavatsust, kuna eelnõu seadusena rakendamisega ei kaasne olulist õiguslikku muudatust või muud olulist mõju, vastavalt hea õigusloome ja normitehnika eeskirja¹ (edaspidi *HÕNTE*) § 1 lõike 2 punktile 5.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõuga täiendatakse konkurentsiseaduse § 21 lõikega 3 järgmises sõnastuses:

„(3) Konkurentsiamet teeb Euroopa Komisjoniga koostööd Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2022/2560, mis käsitleb siseturgu moonutavaid välisriigi subsideid (ELT L 330, 14.12.2022, lk 1–45), artiklis 20 sätestatud koondumise hindamisel.“

Tegemist on üldise pädevusnormiga, milles täpsustatakse, et asutus, kes teeb komisjoniga Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2022/2560 artiklis 20 sätestatud koondumise hindamisel koostööd, on Eestis Konkurentsiamet. Eelkõige tähendab see, et Konkurentsiamet on pädev asutus esitama komisjonile viimase nõudmise korral kogu teabe, mis on vajalik määrusega komisjonile pandud koondumiste kontrolli ülesande täitmiseks. Selle kohustuse täitmiseks on Konkurentsiametil omakorda õigus küsida asjaomast teavet Eesti ettevõtjalt ja ettevõtjate ühendustelt ning vajadusel ka teistelt riigiasutustelt ja kohaliku omavalitsuse üksustelt. Kuna teavet küsitakse komisjoni nõudmisel ja nimel, tuleneb selline kontaktpunkti õigus otse määrusest.

Määruse artikli 13 järgi võib komisjon nõuda kogu vajaliku teabe nii uurimise all oleva ettevõtja käest kui ka teistelt ettevõtjalt või ettevõtjate ühendustelt, võttes igakülgset arvesse proportsionaalsuse põhimõtet. Teabenõude adressaatidest isikute või ettevõtjate ülesanne on avaldada täielikult ja täpselt faktid ja asjaolud, mis on asjakohased komisjoni poolt otsuse tegemiseks koondumise kontrolli menetluses. Teabe esitaja nõusolekul on komisjonil võimalik kasutada määruse alusel saadud teavet ka muude liidu õigusaktide kohaldamisel.

Samuti võib komisjon uurimiseseme kohta teabe kogumiseks küsitleda füüsilisi ja juriidilisi isikuid, kes annavad selleks nõusoleku. Kui küsitlust ei tehta komisjoni ruumides või telefoni teel või muude elektrooniliste vahendite abil, teavitab komisjon enne küsitlust liikmesriiki või saab nõusoleku kolmandalt riigilt, kelle territooriumil küsitlus toimub. Ka sellises olukorras võib Konkurentsiamet määruse artiklis 20 sätestatud koondumiste puhul toetada komisjoni Eesti territooriumil küsitluse tegemisel.

¹ Hea õigusloome ja normitehnika eeskiri, RT I, 29.12.2011, 228.

Määruse artikli 14 kohaselt on komisjonil õigus talle kõnesoleva määrusega pandud ülesannete täitmiseks teha ettevõtjate ja ettevõtjate ühenduste puhul vajalikke kontrole. Kui komisjoni volitatud ametnikud või teised kaasasolevad isikud leiavad, et ettevõtja või ettevõtjate ühendus ei nõustu kontrolliga, peab liikmesriik, kelle territooriumil kontroll toimub, osutama neile vajalikku abi ning taotlema kontrolli tegemiseks vajaduse korral abi politseilt või samaväärselt õiguskaitseasutuselt. Kui abi eeldab riigisiseste õigusnormide kohaselt kohtu luba, tuleb see taotleda. Samuti võib komisjon taotleda liikmesriigilt oma territooriumil riigisisese õiguse kohase kontrolli või muu faktide tuvastamise toimingute tegemist, et teha kindlaks, kas tegemist on välisriigi subsiidiumiga, mis moonutab siseturgu.

4. Seaduse mõjud

Seaduseelnõuga ei kaasne täiendavat mõju, sest välisriigi subsiidiumide määrus on alates 12. juulist 2023 (määruse jõustumise kuupäev) olnud Eestile otsekohalduv, samuti oli Konkurentsiamet koondumiste kontrolli kontaktpunktiks määratud juba enne eelnõu koostamist. Siisamaani ei ole Konkurentsiamet pidanud määruse rakendamisel komisjoniga koostööd tegema. Arvestades, et määruses sätestatud kriteeriumide järgi on ettevõtja käive, mille korral tuleb komisjoni oma tehingutest teavitada, suhteliselt suur, mõjutab määrus Eesti ettevõtjaid eeldatavasti pigem vähesel määral – seetõttu pigem ei eeldata ka Konkurentsiameti jaoks määruse rakendamisel suurt koormust ega märkimisväärsed lisakulusid. Siiski tuleb arvestada, et komisjon võib omal algatusel sekkuda ka piirmäära alla jäävatesse koondumistesse ja riigihankemenetlustesse, mis hõlmavad välisriigi toetusi.

5. Seaduse jõustumine

Seadus jõustub üldises korras, s.o hakkab kehtima kümnendal päeval pärast kehtivas korras avaldamist. Hilisema jõustumisaja määramine ei ole vajalik, sest nagu eespool selgitatud, ei too eelnõuga tehtavad muudatused kaasa muudatusi tegelikus olukorras ning puudutatud isikutel puudub vajadus kohanduste tegemiseks.

6. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitati kooskõlastamiseks ministeeriumidele (Kliimaministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Rahandusministeerium) eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu ning arvamuse avaldamiseks Konkurentsiametile, Õiguskantsleri Kantseleile, Eesti Kaubandus-Tööstuskojale, Riigikohtule, Eesti Kohtunike Ühingule, Tallinna Ringkonnakohtule, Tartu Ringkonnakohtule, Harju Maakohtule, Pärnu Maakohtule, Viru Maakohtule, Tartu Maakohtule, Tartu Ülikooli õigusteaduskonnale, Eesti Advokatuuri konkurentsioiguse komisjonile, Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioonile, Eesti Suurettevõtjate Assotsiatsioonile, Eesti Kaupmeeste Liidule, Teenusmajanduse Kojale, Eesti E-kaubanduse Liidule, Eesti Otsemüügi Assotsiatsioonile, Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liidule, Töandjate Keskliidule ning Eesti Tarbijakaitse Liidule.